หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ภาษาทุกภาษาล้วนมีวิวัฒนาการอันยาวนานมาแต่อดีตกาล และเป็นที่ยอมรับกันว่าภาษาโดยทั่วไปที่มนุษย์ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันนั้นย่อมไม่มีสภาพบริสุทธิ์โดยสิ้นเชิงหมายความว่าภาษาหนึ่งจะต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งของภาษาอื่นเจือปนอยู่ไม่มากก็น้อย ในกรณีที่พบว่าภาษาหนึ่งมีคำจำนวนหนึ่งคล้ายคลึงกับคำในอีกภาษาหนึ่ง อาจเป็นไปได้ว่าภาษาแรกมีความสัมพันธ์ทางเชื้อสายกับภาษาที่สอง หรืออาจกล่าวได้ว่า ภาษาทั้งสองนั้นสืบทอดมาจากภาษาดั้งเดิมเดียวกัน หรือมิฉะนั้นก็อาจเป็นไปได้ว่าภาษาทั้งสองยืมคำของกันและกันไปใช้ซึ่งถือว่าเกิดการสัมผัสภาษา (language contact) ขึ้น ประการหลังนี้ภาษาทั้งสองนั้นอาจเป็นภาษาที่ร่วมเชื้อสายกันหรือเป็นภาษาต่างตระกูลกันก็ได้ นอกจากนั้นแล้วอาจเป็นได้ว่าภาษาทั้งสองนั้นต่างก็ยืมคำมาจากภาษาอื่นซึ่งเป็นภาษาที่สาม

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยืมคำก็คือ ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันระหว่างเจ้าของภาษาผู้ให้และเจ้าของภาษาผู้รับในด้านต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้คือ

ความสัมพันธ์ทางด้านศาสนา การรับเอาศาสนาเข้ามาย่อมต้องรับเอาภาษาที่ใช้ในการสอนเข้ามาไว้ในภาษาด้วยไม่มากก็น้อย เพราะผู้ทำหน้าที่เผยแผ่ศาสนา จำเป็นต้องใช้ภาษาเป็นสื่อในการสอนศาสนา

ความสัมพันธ์ทางด้านประเพณี เมื่อรับลัทธิศาสนาไว้แล้วก็ได้นำประเพณีต่าง ๆ มาประพฤติปฏิบัติด้วย ทำให้มีคำที่เนื่องด้วยประเพณี และนาน ๆ เข้าก็กลายเป็นคำที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันมากขึ้น

ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม การรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาในวัฒนธรรมของผู้ยืม มักจะทำให้เกิดการยืมคำที่เรียกสิ่งใหม่ ๆ เหล่านั้นด้วย เช่น ศิลปะแขนงต่าง ๆ ดาราศาสตร์ การแต่งกาย สิ่งก่อสร้าง เครื่องมือเครื่องใช้ การใช้ราชาศัพท์เป็นต้น

ความสัมพันธ์ทางด้านวิชาการ เนื่องจากวิทยาศาสตร์และวิทยาการเจริญกว้างขวางขึ้น ทำให้คำที่เราใช้อยู่เดิมแคบเข้า จำเป็นต้องรับภาษาต่างประเทศมาใช้

ความสัมพันธ์ทางด้านวรรณคดี ศัพท์ที่ใช้ในวรรณคดีต่าง ๆ มักใช้คำที่ไพเราะสละสลวย เมื่อวรรณคดีเข้ามาแพร่หลายจึงทำให้เกิดศัพท์มากมาย

เจริญ ไววัจนกุล กฤษณา วงษาสันต์ และสาโรช อารยพงศ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : กรณีเขมร ลาว ส่วย สุรินทร์ ว่า

> บริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนล่างตั้งแต่จังหวัดสุรินทร์จรดอุบลราชธานี มีร่องรอยโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปะฮินดูอยู่หลายแห่ง ได้รับการสันนิษฐานว่ามีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-14 บริเวณส่วนนี้ได้

> รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของเขมรโบราณหรือฟูนันซึ่งรับเอาวัฒนธรรมฮินดูพราหมณ์จากอินเดียตอนใต้อีกชั้นหนึ่ง...[1]

ดินแดนในบริเวณอีสานตอนใต้ของประเทศไทยมีการติดต่อกับชาวอินเดียมาแล้วตั้งแต่สมัยโบราณ ดังหลักฐานที่ปรากฏ คือ ศิลาจารึกและประติมากรรมของเขมรโบราณที่สำคัญ ๆ ที่ควรกล่าวถึง เช่น จารึกภาษาสันสกฤตที่มีข้อความเกี่ยวกับอาณาจักรเขมร ตั้งแต่สมัยก่อนพระนครจนถึงสมัยพระนคร เช่น จารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 พบที่ริมฝั่งแม่น้ำมูล จังหวัดอุบลราชธานี จารึกที่กล่าวถึงการสร้างศิวลึงค์และรูปปั้นโคนนทิอุทิศให้พระศิวะ พบที่วัดจุมพล จังหวัดสุรินทร์

จารึกสมัยพุทธศตวรรษที่ 12 พบที่ถ้ำเป็ดทอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ จารึกในสมัยต่อ ๆ มา เช่น จารึกพบที่จังหวัดอุบลราชธานี (มีศักราชกำกับว่า 984 กล่าวถึงการถวายของแด่ไตรโลกนาถ) จารึกพบที่ปราสาทพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา จารึกพบที่ปราสาทสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ และจารึกพบที่เขาพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์เป็นต้น

นอกจากนี้มีการพบประติมากรรมสัมฤทธิ์จำนวนมากตามสถานที่ต่าง ๆ บนที่ราบสูงโคราช อาทิเช่น พระพุทธรูปสัมฤทธิ์ รูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร และรูปพระศรีอารยเมตตรัย ในศิลปะแบบกำพงพระของเขมรโบราณ แหล่งโบราณคดีที่พบมีหลายแห่ง เช่น ที่ปราสาทไปรมัดน้อย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่บ้านโตนด จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

ทางด้านพระพุทธศาสนา ดินแดนบริเวณอีสานตอนใต้ก็ได้เคยเป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ดังที่ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวไว้ในหนังสือวารสารเมืองโบราณ ว่า

> ...ดินแดนลุ่มแม่น้ำมูลเริ่มตั้งแต่ต้นแม่น้ำมูล ในเขตจังหวัดนครราชสีมา ผ่านมาทางจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษไปจนถึงจังหวัดอุบลราชธานี...โบราณสถานเก่าแก่ที่พบในบริเวณนี้มีมาก ซึ่งเป็นของที่เนื่องในพุทธศาสนาหินยาน มหายาน และศาสนาพราหมณ์เป็นบริเวณที่พบบ้านเมืองและปราสาทหิน ที่ได้รับอิทธิพลจากอาณาจักรกัมพูชามากกว่าเขตอื่น...[2]

---

[1]เจริญ ไวรวัจนกุล กฤษณา วงษาสันต์ และสาโรช อารยพงศ์. การสำรวจวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : โครงสร้างและภาวะการรับรู้ ใน วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : กรณี เขมร ลาว ส่วย สุรินทร์ (กรุงเทพฯ : สารมวลชน. 2533). หน้า 26-27.

[2]ศรีศักร วัลลิโภดม. วารสารเมืองโบราณ 1(2) (มกราคม-มีนาคม 2518) : 93. สิงหะ ชโยจ. สุรินทร์ : ศิริรัตน์การพิมพ์. 2531 (ที่ระลึกในงานบุญฉลองอายุครบ 6 รอบ พระราชสิทธิโกศล เจ้าคณะจังหวัดสุรินทร์. จัดพิมพ์โดยคณะศิษยานุศิษย์และทายกทายิกา วันที่ 18

ดังนั้นผู้คนในบริเวณอีสานตอนใต้ของประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดสุรินทร์ได้มีการติดต่อกับชาวอินเดียซึ่งใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตมาตั้งแต่โบราณแล้ว การติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กันเป็นระยะเวลานานทำให้เกิดการยืมคำภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาด้วยธรรมชาติของคำยืมนั้น มักต้องมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับระบบภาษาที่ยืมมา เพื่อให้สามารถออกเสียงได้สะดวกเป็นขั้นต้น และเปลี่ยนแปลงเพื่อประโยชน์ทางการใช้ภาษาเป็นขั้นต่อมา

ภาษาบาลีและสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ บางส่วนมีเค้าของศัพท์เดิมพอที่จะสังเกตรู้ได้ทั้งด้านเสียงและด้านความหมาย แต่บางส่วนจะไม่มีเค้าของศัพท์เดิมเลย ดังนั้นจึงควรจะศึกษาวิเคราะห์ระบบการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเสียงและด้านความหมายของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงนั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงและความหมายของคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยลักษณะคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ไว้ 2 ประการ คือ

1. ศึกษาคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์เท่านั้น
2. ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์ หมายถึง ภาษาเขมรปัจจุบันที่ใช้พูดกันอยู่บริเวณจังหวัดสุรินทร์ ใน 10 อำเภอได้แก่ บัวเชด สังขะ กาบเชิง ปราสาท ลำดวน เมือง ศีขรภูมิ จอมพระ ท่าตูม และชุมพลบุรี[3]

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง "คำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์" นี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนดังนี้คือ

1. รวบรวมคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์จากตำราและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังนี้คือ

ธันวาคม 2531) อ้างถึงใน ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์, รายงานการสำรวจสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเขตจังหวัดสุรินทร์ ใน วัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำมูล : กรณี เขมร ลาว ส่วย สุรินทร์ (กรุงเทพ : บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2533), หน้า 216-217.

[3]สุวิไล เปรมศรีรัตน์และอรวรรณ ภูอิสระกิจ, ลักษณะการกระจายของภาษาเขมรถิ่นไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคตของพยัญชนะตัวสะกด (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2539), หน้า 16.

1.1 พจนานุกรมเขมร (สุรินทร์)-ไทย-อังกฤษ โดย ทะณัน จันทรุพันธ์และชาติชาย พรหมจักรินทร์ พ.ศ. 2521

1.2 พจนานุกรมภาษาไทย-เขมรถิ่นไทย-เขมรกัมพูชา-อังกฤษ โดย ทอง-เหลือง บุญพร้อม พ.ศ. 2537

1.3 พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุมานราชธน โดย บรรจบ พันธุเมธา 5 เล่ม (เล่ม 1 พ.ศ. 2517, เล่ม 2 พ.ศ. 2521, เล่ม 3 พ.ศ. 2523, เล่ม 4 พ.ศ. 2526 และเล่ม 5 พ.ศ. 2528)

1.4 A Concise Cambodian – English Dictionary โดย Judith M.Jacob ค.ศ. 1974

1.5 Cambodian-English Dictionary โดย Robert K. Headley, Jr. et al. ค.ศ. 1977

1.6 ตำนานการละเล่น สำนวน ภาษิต คำสอนพื้นฐาน ตลอดจนนิทานพื้นเมืองต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาษาเขมรที่เขียนและพิมพ์ด้วยอักษรไทย

2. เก็บข้อมูลจากข้อ 1 แล้วไปค้นหาคำเดิมของคำภาษาบาลีและสันสกฤตจากเอกสารดังนี้คือ

2.1 ภาษาบาลี

2.1.1 ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ พ.ศ. 2537

2.1.2 พจนานุกรมบาลี-ไทย โดย พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ) และจำลอง สารพัดนึก พ.ศ. 2538

2.1.3 English-Pali Dictionary โดย A.P. Buddhadatta Mahathera ค.ศ. 1970

2.2 ภาษาสันสกฤต

2.2.1 ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ พ.ศ. 2537

2.2.2 สันสกฤต-ไท-อังกฤษ-อภิธาน พ.ศ. 2511

2.2.3 The Practical Sanskrit-English Dictionary โดย Vaman Shivram Apte ค.ศ. 1965

3. ออกสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในถิ่นจังหวัดสุรินทร์กำหนดอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป บุคคลเหล่านี้มีอาชีพต่าง ๆ เช่น นักศึกษา พ่อค้า

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าราชการ ชาวสวน ชาวประมง เจรียง[4] กันตรึม[5] ตรด[6] มม้วด[7] อาจารย์ฝ่ายพิธีกรรม ข้าราชการบำนาญ และชาวบ้านเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบการออกเสียงและดูความแตกต่างว่า ออกเสียงต่างหรือเหมือนกันกับข้อมูลที่ได้จากตำราและเอกสารต่าง ๆ ในเบื้องต้น* หรือไม่อย่างไร

4. จำแนกวิเคราะห์ข้อมูล

5. สรุปผลการวิจัย

<u>สมมติฐาน</u>

ภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์มีคำภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นจำนวนมากที่มีลักษณะพิเศษต่างจากคำภาษาบาลีและสันสกฤตมาตรฐาน เสียงและความหมายของคำเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงไปตามภาษาไทย

<u>ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย</u>

1. ความรู้เรื่องลักษณะคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาเขมรถิ่นสุรินทร์
2. เป็นแนวทางการศึกษาคำภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาถิ่นอื่น ๆ

---

[4]หมายถึง การขับร้องหรือแหล่กลอนสดและบทเพลงพื้นบ้าน เนียะเจรียง หมายถึงผู้มีอาชีพเจรียง ภาษาที่ร้องนี้เป็นภาษาเขมร

[5]หมายถึง การละเล่นพื้นบ้านซึ่งนิยมเล่นในงานมงคลทั่วไป การเล่นกันตรึมมีการบรรเลงดนตรี การเจรียงกันตรึมสด การเจรียงกันตรึมประกอบดนตรี และรำ (เรือม) กันตรึม

[6]หมายถึง การละเล่นอย่างหนึ่งก่อนจะถึงเทศกาลสงกรานต์ มีการร้องรำทำเพลงไปตามบ้านต่าง ๆ เพื่อเรี่ยไรเงินหรืออาหารนำไปถวายพระทำบุญเทศกาลสงกรานต์

[7]หมายถึง หมอทรง

*ดูรายละเอียดเอกสารและสิ่งพิมพ์ดังกล่าวในหัวข้อวิธีดำเนินการวิจัยข้อ 1–2 หน้า 3–4.